

Při posouzení možnosti upuštění od výkonu trestu soudy porušily právo stěžovatele na řádný proces a zatížily své rozhodování libovůlí

30.4.2024 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Stěžovatel byl v minulosti odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve výměře osmi let, jehož výkon mu však byl ze zdravotních důvodů celkem sedmkrát odložen. Naposledy k tomu došlo usnesením městského soudu ze dne 4. 7. 2023, kterým byl stěžovateli odložen výkon trestu do 28. 10. 2023.

Dne 3. 5. 2023 požádal stěžovatel o upuštění od výkonu trestu z důvodu nevyléčitelné a životu nebezpečné nemoci. Městský soud v Praze nejprve upustil od výkonu uloženého trestu. Toto usnesení však ke stížnosti státního zástupce Vrchní soud v Praze zrušil a vrátil případ městskému soudu k novému projednání. Ten si vyžádal stanovisko vězeňské služby, zda mohou a jsou schopni stěžovateli poskytnout vhodnou zdravotnickou péči. Po kladné odpovědi a ujištění, že veškeré potřebné zdravotní vyšetření a úkony je věznice schopna zajistit, městský soud nakonec žádost stěžovatele o upuštění od výkonu trestu zamítl. Následnou stížnost stěžovatele vrchní soud též zamítl. Aktuálně je stěžovatel ve výkonu trestu, kam nastoupil dne 22. 12. 2023, přičemž posléze mu byl výkon ze zdravotních důvodů přerušen na dobu od 21. 2. 2024 do 19. 3. 2024.

Druhý senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl. Rozhodnutím Vrchního soudu v Praze a usnesením Městského soudu v Praze bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny.

Rozhodování o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody má fakultativní povahu (je pro odsouzeného nenárokové). Posouzení podmínek tohoto institutu náleží plně do pravomoci soudů. Ústavní soud respektuje nezávislost obecných soudů, ta se však musí uskutečňovat v souladu se zákonem i ústavním pořádkem. Základní podmínkou existence demokratického právního státu je totiž i právo na řádný zákonný proces, vyloučení libovůle v rozhodování a právo na projednání každé kauzy v řádném trestním řízení.

Ústavní soud považoval za podstatné, že k přechozím opakovaným odkladům výkonu trestu došlo na podkladě aktuálních lékařských zpráv stěžovatelových ošetřujících lékařů. Ti ve svých zprávách mimo jiné zdůrazňovali zhoršující se zdravotní stav, neléčitelnost onemocnění a ohrožení stěžovatelova života. Nejinak tomu bylo i v tomto případě (posouzení jeho poslední žádosti). Součástí spisového materiálu soudu tak byly znalecký posudek z oboru zdravotnictví, ortopedie, specializace traumatologie, a lékařské zprávy, podle nichž je stěžovatel v současné době v nestabilním stavu, začínají se mu zhoršovat nežádoucí účinky léčby a lze očekávat progresivní zhoršení do budoucna. Podle lékařských zpráv stěžovatel ze zdravotních důvodů není schopen vykonávat trest odnětí svobody, čemuž městský soud původně přisvědčil a rozhodl o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody. Na pokyn vrchního soudu byl však spis doplněn o zprávy vězeňské služby k posouzení, zda lze stěžovateli garantovat přímo ve výkonu trestu vysoce specializovanou zdravotnickou péči. Vězeňská služba se vyjádřila tak, že potřebnou péči je schopna zajistit. Městský soud tak při opětovném posouzení bez dalšího uzavřel, že onemocnění stěžovatele, byť je lze hodnotit

jako vážné, je možno léčit i ve vězeňském prostředí. Učinil tak, aniž by zohlednil závěry předložených aktuálních lékařských zpráv a vypracovaného znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, aniž by stěžovatele seznámil s novým důkazem (stanoviskem vězeňské služby) a aniž by stěžovateli umožnil se k tomuto novému „klíčovému“ důkazu vyjádřit. To je podle Ústavního soudu nepřijatelné.

V nyní posuzované věci Ústavní soud shledal v postupu soudů porušení práva na řádný proces ve vztahu k provedenímu dokazování a zhodnocení důkazů, jakož i práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Soudy v podstatě pominuly důležité závěry vyplývající z lékařských zpráv i ze znaleckého posudku a neseznámily s novými důkazy obhajobu. Za stavu, kdy z lékařských zpráv a znaleckého zkoumání vyplývá, že zdravotní stav stěžovatele je velmi vážný a má zhoršující se tendenci, se hodnocení onemocnění stěžovatele a možností věznice zajistit jeho léčebnou péči, jak je provedly příslušné soudy, jeví jako jednostranné a především předčasné. Měly-li soudy pochybnosti o závěrech uvedených lékařských zpráv a znaleckého zkoumání, nabízela se možnost zadání revizního znaleckého posudku, který však vypracován nebyl. Ze stanoviska vězeňské služby a znaleckého posudku vyplývají rozpory v tom, zda je reálná možnost potřebnou péči nemocného ve výkonu trestu zajistit. S těmito rozpory se soudy měly řádně vypořádat.

Ostatně jen krátce poté, co stěžovatel nastoupil výkon trestu, mu byl na návrh lékaře vězeňské služby výkon trestu přerušen za účelem podrobení se specializovaným vyšetřením, která vězeňská služba nebyla schopna zajistit. Z těchto vyšetření vyplynulo, že zdravotní stav stěžovatele je kritický a vyžaduje léčbu, která nelze odkládat, i cílená opatření, která není možné ve výkonu trestu dodržet. Stěžovateli tak ve věznici reálně může hrozit i náhlé úmrtí.

V dalším řízení bude úkolem obecných soudů opětovně v případě rozhodnout, a to při zohlednění všech okolností případu. Nově bude třeba i reflektovat rozpory ve vyjádřeních vězeňské služby na jedné straně a ve znaleckém posudku a v lékařských zprávách na druhé straně. Se všemi těmito důkazními prostředky bude muset městský soud provést dokazování, a to včetně kompletní lékařské dokumentace, kterou si vyžádal Ústavní soud, a poté všechny rozhodné důkazy náležitě zhodnotit. V úvahu přitom připadá nejen rozhodnutí o žádosti o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody (vyhověním či zamítnutím), ale případně i rozhodnutí o přerušení výkonu trestu odnětí svobody na potřebnou dobu, neboť toto rozhodnutí může předseda senátu učinit i bez návrhu. Přerušit výkon trestu odnětí svobody pak lze jen tehdy, jestliže je odsouzený stížen těžkou, ale vyléčitelnou chorobou a lze předpokládat, že po vyléčení odsouzeného bude možno zbytek trestu vykonat. Při rozhodování je třeba zvážit jak dopady zjištěné těžké nemoci na osobu odsouzeného stěžovatele, tak i aktuální schopnosti jeho léčby ze strany věznice a posoudit, zda jsou dány důvody pro upuštění od výkonu trestu odnětí svobody či přerušení výkonu trestu nebo pro přijetí jiného opatření zpravidla vězeňskou službou. Nové rozhodnutí je třeba řádně a v souladu s judikaturou Ústavního soudu odůvodnit.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 197/24 je dostupný zde (541 KB, Pdf)

<https://www.usoud.cz/aktualne/pri-posouzeni-moznosti-upusteni-od-vykonu-trestu-soudy-porusily-pra-vo-stezovatele-na-radny-proces-a-zatizily-sve-rozhodovani-libovuli>